

Indikátortervek a befogadó értékeléshez

Bevezetés

A befogadó értékelés az értékelésnek olyan formája többségi, inkluzív körülmények között, ahol az oktatáspolitikát és a gyakorlatot úgy tervezik meg, hogy azok valamennyi tanuló tanulási folyamatát a legnagyobb mértékben előmozdítsák. A befogadó értékelés legfőbb célja, hogy valamennyi értékelési politika és eljárás támogassa és ösztönözze valamennyi tanuló sikeres részvételét és befogadását.

Az alábbiakban bemutatunk néhány indikátortervet és azokhoz kötődő előfeltételt, amelyeket kulcsfontosságúnak tartanak a befogadó értékelés folyamatában az Ügynökség Assessment in Inclusive Settings (Értékelési gyakorlat a befogadó intézményekben) című 3 éves projektjében (<http://www.european-agency.org/site/themes/assessment/index.shtml>) részt vevő 25 ország képviselői.

Az indikátorterveknek összesen hét szintje került azonosításra, amelyek kiterjednek az egyes emberekre, a struktúrákra és az oktatás-nevelés politikai kereteire. E szintek a következők: tanulók, szülők, tanárok, iskolák, multidiszciplináris értékelő team-ek, oktatáspolitikák és jogszabályalkotás. E szintek mindegyikéhez egy indikátortervet javasolunk – egy magasabb rendű koncepciót, amely alapvetően tartalmazza a befogadó értékelés megvalósulásának kulcsfeltételeit.

Az indikátortervekhez hasonlóan számos „előfeltétel” is azonosításra került. Ezek az előbbieknél alacsonyabb fokú feltételek, amelyeknek teljesülnie kell ahhoz, hogy az indikátortervet valóban alkalmazni lehessen.

Ezeket az indikátorterveket úgy fejlesztettük ki, hogy útmutatóként szolgáljanak annak biztosításához, hogy az értékelési politikák, eljárások és gyakorlat a lehető legbefogadóbb legyen. A jelenlegi helyzetben az a szándékunk, hogy inkább eszközként szolgáljanak a reflexiós folyamathoz és áttekintéshez, mint adatgyűjtő funkciót töltsenek be a monitoring folyamat lefolytatásához.

Azt feltételezzük, hogy ezek az indikátortervek potenciálisan hasznosak lehetnek a fejlődés és a trendek monitoringjában. Azonban valamennyi indikátorterv és a fent említett előfeltételek további előkészítő szervezést igényelnek, hogy a befogadó értékelés céljaihoz vezető fejlődési út bemutatásához szükséges érvként tudjanak szolgálni.

Indikátorterv a tanulók számára

Valamennyi tanuló részt vesz és lehetősége van hatást gyakorolni saját értékelési folyamatára, illetve saját tanulási céljainak fejlődésére, megvalósítására és értékelésére.

Előfeltételek

- Alkalmazzunk többféle stratégiai megközelítést és eszközrendszert az osztályteremben arra, hogy bevonjuk a tanulókat az önértékelésbe, saját céljaik kijelölésébe és a metakognitív készségek és stratégiák kifejlesztésébe.
- Valamennyi szereplőnek meg kell egyeznie abban, hogy a tanuló értékelésének célja arra kell, hogy koncentráljon, hogy olyan specifikus és realiztikus célokat tűzzenek ki, amelyek végső soron a tanulási folyamat javulásához vezetnek.
- A tanárok oly módon kell, hogy alkalmazzák a tanulásra vonatkozó visszacsatolást, hogy az megfeleljen az egyes tanulóknak és motiválja őket.
- Legyenek olyan struktúrák/mechanizmusok, amelyek lehetővé teszik a tanulóknak, hogy hozzájáruljanak az osztályteremben illetve az iskola szintjén folyó értékelési tevékenységhez és tervezéshez, valamint a vegyes összetételű értékelési csoportok munkájához.

Indikátorterv a szülők számára

A szülők részt vesznek és lehetőségük van arra, hogy befolyást gyakoroljanak a gyermeküket érintő valamennyi értékelési eljárásra.

Előfeltételek

- A szülőknek világosan értelmezhető jogokkal kell rendelkezniük ahhoz, hogy gyermekük számára értékelési eljárást kérjenek, s arra is, hogy aztán elutasíthassák vagy elfogadhassák ezeknek az értékeléseknek az eredményeit.
- A szülők részt vehessenek gyermekük tanulási céljainak fejlesztésében, alkalmazásában és értékelésében.
- Legyenek olyan struktúrák/mechanizmusok, amelyek bevonják a szülőket az osztálytermi és iskolai szintű értékelési munkába és tervezésbe, illetve a vegyes összetételű értékelési csoportok munkájába.
- A tanár, az iskola és az oktatáspolitikai szintjén is világosan érthetővé és elismertté kell tenni, milyen szerepet játszanak a szülők a gyermekük befogadási folyamatát segítő különböző tényezők hatásának pozitív tételében.

Indikátorterv a tanárok számára

A tanárok úgy alkalmazzák az értékelést, mint a tanulási lehetőségek javításának eszközt, mégpedig azért, hogy feladatokat/célokat tűzzenek ki tanítványuk és saját maguk számára is (összefüggésben a sajátos helyzetben levő tanulóra vonatkozó hatékony oktatási stratégiákkal), majd tanítványnak és maguknak is visszacsatolják a tanulási folyamatra vonatkozó tapasztalatokat.

Előfeltételek

- A tanulással kapcsolatos folyamatos értékelés minden tanuló esetében legyen az osztályteremben tanító tanár felelőssége.
- A tanároknak meg kell érteniük, hogy az értékelés fő célja a tanulási folyamat következő lépéseinek meghatározása, s nem csupán a tanulók összehasonlítása kívülről meghatározott normákkal vagy esetleg más tanulókkal.
- A tanárok olyan széles skáláját alkalmazzák az értékelési stratégiáknak, amely megengedi nekik, hogy a tanulóknak és másoknak tartalmas módon, motiváló és hatékony visszacsatolással tudjanak szolgálni.
- A tanárok kapjanak megfelelő képzést és segítséget az értékelési tervek, módszerek és megközelítések olyan használatára, ami illeszkedik egy tanuló Egyéni Oktatási Tervéhez (EOT), személyre szabott fejlesztési tervéhez vagy egyéb célkijelölő eszközökhöz.
- A tanárok hozzáférhessenek az értékelési eszközök és módszerek széles tárházához.
- A tanárok a tanulók tanulási folyamatát olyan holisztikus/ökológiai szemlélettel közelítsék meg, amely figyelembe veszi a tanulás tudományos, viselkedésbeli, szociális és érzelmi szempontjait. E szemlélet figyelembe kell, hogy vegye a tanuló otthoni és iskolai környezetének sokféle tanulási helyzetét éppen úgy, mint azt az összefüggésrendszert, amelyben az értékelés lezajlik.
- Az osztályteremben zajló értékelésnek csoportmunka jelleggel kell megtörténnie – bevonva magukat a tanulókat, a szülőket, a családokat, az osztálytársakat, más tanárokat és a kisegítő stáb tagjait, valamint, amennyiben szükséges, az értékelő team tagjait is.

Indikátorterv az iskolák számára

Az iskolák olyan értékelési tervet hajtanak végre, amely leírja az értékelés céljait és használatát, szerepét és a felelősségi köröket, valamint egyértelmű utalást tartalmaz arra vonatkozólag, hogy az értékelés hogyan segíti az összes tanuló különböző igényeinek kielégítését.

Előfeltételek

- Az iskolavezetőknek kell felelniük az összes tanuló tanulási folyamatának monitoringjáért úgy, hogy megfelelő értékelési kritériumokat használják.
- Az iskolának autonóm joga, hogy úgy szervezze meg önmagát, hogy a lehető legjobban tudja elősegíteni a befogadást és a befogadó értékelést.
- A befogadó értékeléshez világos iskolai vezetésre van szükség.
- Az iskolavezetőknek kell vállalniuk a felelősséget azért, hogy a különböző értékelési eljárásoknak olyan egyensúlyát alakítják ki, amely számos célnak megfelel: információt nyújt a tanulási folyamatról, emellett elvégzi a monitoring és értékelési munkát is.
- Az értékelés megértéséhez az iskolának közös nyelvet kell kialakítania, amelyet a tanulók, a szülők, a tanárok és a többi szakember is megért és alkalmaz. Ezzel összefüggésben az iskolának a tanulással kapcsolatosan olyan adat-, folyamatrögzítő és monitoring rendszert kell működtetnie, hogy az emelje az iskola általános minőségi és hatékonysági színvonalát.
- Valamennyi tanuló (iskolai és szociális) tanulására és értékelésére vonatkozó iskola-alapú tervezési rendszernek kell működnie, amely – ha szükséges – egyénileg adaptálható valamennyi tanuló speciális igényei szerint.
- Minden iskola-alapú tervezésnek olyan csoport-rendszerű megközelítésben kell megtörténnie, amely aktívan bevonja ebbe a folyamatba a tanulókat, a szülőket és más szakembereket is.
- Az iskolavezetőknek azért van szükségük az értékelési folyamat monitoringjára, hogy a tanárok értékelési munkáját segítsék.
- Az iskolavezetőknek segíteniük kell, időt és rugalmasságot kell biztosítaniuk a tanárok számára, hogy azok az értékelést a tanulás érdekében hajtsák végre, s hogy az értékelési folyamat eredményeit napi tanítási gyakorlatukba átvihessék.
- Az iskolavezetőknek kell megszervezniük és támogatniuk a tanárok körében az értékeléshez szükséges együttműködést és csoportmunkát.

- Az iskolavezetők feladata, hogy együttműködő kapcsolatot alakítsanak ki más iskolákkal és szervezetekkel, mint például olyan egyetemekkel vagy kutatóintézetekkel, amelyek támogatják a legjobb értékelési gyakorlatokat és a tapasztalatok egymással történő megosztását.

Indikátorterv a vegyes összetételű értékelési csoportok számára

Az értékelési csoportok – függetlenül szakmai összetételüktől vagy a csoportbeli tagságuktól – azért dolgoznak, hogy valamennyi tanuló befogadási folyamatát, az ahhoz kapcsolódó tanítási és tanulási folyamatot segítsék.

Előfeltételek

- Az értékelési csoportok – osztályfőnök, az érintett szaktanárok, munkaközösségi tagok, vezetők, szülő, tanuló, gyógypedagógus, szociális munkás stb. – felelősek az osztályban dolgozó tanárok tanulást, tanítást és befogadást célzó munkájának segítéséért.

- A tanulók tanulási és oktatási értékelésével kapcsolatos felelősség minden esetben az osztályban dolgozó tanároké és az iskoláé marad.

- Az értékelési csoportok minden tanulóval – nem csupán a különleges bánásmódot igénylőkkel – kell, hogy dolgozzanak a tanítási, tanulási és befogadó tevékenység segítése során.

- Az értékelési csoportok által elvégzett értékelésnek közvetlenül kell információt szolgáltatni a tanítás és a tanulás folyamata számára.

- Az értékelési csoportoknak a csoportmunka és a részvétel elvének megfelelően kell együttműködni a tanulókkal, a szülőkkel, a tanárokkal és a többi szakemberrel.

- Valamennyi értékelésnek a tanuló teljes tanulási környezetét szem előtt kell tartania, valamint figyelembe kell vennie azt a környezetet is, amelyben az értékelés zajlik.

- Az értékelést végzőknek a jó gyakorlatok „multiplikátoraiként” kell tevékenykedniük azáltal, hogy megosztják másokkal az innovatív értékelési módszerekkel és eszközökkel kapcsolatos tapasztalatot és jó példákat, stb.

- Az értékelést minden esetben az iskolai értékelési terv keretein belül kell elvégezni.

- Az értékelő csoportoknak szem előtt kell tartaniuk az „értékelés az beavatkozáson keresztül” elvét.

- A megközelítések és technikák sokféle módját kell alkalmazniuk.
- Olyan értékelési eszközöket kell, hogy használjanak, amelyek – azáltal, hogy ugyanazt a nyelvet és az együttműködés stratégiáját alkalmazzák – a különböző szakmai területekről érkező szakemberek interdiszciplináris munkáját segítik.

Indikátorterv az értékelési politika számára
Az értékelési politikák és eljárások támogatják és elősegítik valamennyi, az alulteljesítés és a kirekesztés által veszélyeztetett tanuló, így az SNI-tanulók sikeres befogadását és részvételét is.

Előfeltételek

- A politikusok felelőssége olyan értékelési politikák kifejlesztése, amelyek maximalizálják az egyes tanulók és szülei számára a befogadást segítő tényezőket, mind a tanár, mind pedig az iskola szintjén.
- A politikusok felelőssége az is, hogy olyan rugalmas finanszírozási struktúrákat alakítsanak ki, amelyek elősegítik a befogadást erősítő tényezők maximalizálását támogató értékelési politikák végrehajtását.
- Az SNI-tanulókra vonatkozó valamennyi politikai nyilatkozatnak integrálódnia kell az általános oktatáspolitikába.
- Az egyes politikákat a regionális értékelési tervek kell, hogy „útba igazítsák”, s ezek kialakításában valamennyi az értékelésben részt vevő szereplő szerepet kell, hogy kapjon.
- Minden (oktatás) politikában részletezett értékelési eljárás végső célja az kell, hogy legyen, hogy valamennyi tanuló tanítási, tanulási és fejlődési folyamatát segítse.
- Az értékelési politikának biztosítania kell, hogy az értékelési módszerek “célirányosak” legyenek és hogy az alkalmazott módszer megfelelő használatának monitoringja megtörténjen.
- Az értékelési politikáknak meg kell határozniuk a tanárok, az iskola és a vegyes összetételű értékelési csoport szintjén érvényesülő felelőségeket.
- Az értékelési politikáknak egyúttal tartalmazniuk kell azt a támogatást és erőforrásokat, amelyek a tanárok, az iskola és a vegyes összetételű értékelési csoport szintjén felmerülő felelőségek teljesítéséhez szükségesek.

- Az értékelési politikák eredményeképpen az iskolák és a tanárok rendelkezésére álló támogatásnak és erőforrásoknak változatosnak és rugalmasnak kell lennie.
- Az oktatási standardok monitoringjának a bizonyítékok széles körét kell felhasználnia, nem csupán a tanulókra vonatkozó értékelési információt.
- Az értékelési politikáknak azt az elvet kell támogatnia, hogy az SNI-tanulók befogadása a legkevésbé korlátozó környezetben történjen meg.
- Valamennyi értékelési politikának a tanulók tanulásának olyan holisztikus/ökológiai szempontjait kell érvényesítenie, amelyek a környezeti tényezőket (az iskolán és a családon belül is), a szociális és az érzelmi készségeket ugyanúgy figyelembe veszi, mint az iskolai tanulási célokat.
- Valamennyi értékelési eljárást elérhetővé kell tenni minden tanuló számára oly módon, hogy az eljárást az ő sajátos szükségleteihez igazítják (például Braille, tolmács igénybe vétele, stb.).
- A folyamatban levő értékelést össze kell kapcsolni a tantervi programokban és dokumentumokban részletezett tartalmakkal és tanulási célokkal.
- Az értékelési politikáknak a lehető legnagyobb mértékben követnie kell egy „átfogó tervet”, beépítve olyan rugalmassági tényezőket és alternatív lehetőségeket, amelyek a szerteágazó igények lehető legszélesebb körét ki tudják elégíteni.
- Az értékelési politikáknak be kell fogadniuk olyan „alternatív” összegző értékeléseket és kvalifikációkat, amelyek az SNI-tanulók számára is hozzáférést biztosítanak a munkaerőpiachoz.
- Az értékelési politikáknak foglalkozniuk és törekedniük kell a szolgáltató szektorral (vagyis például az egészségügyi és szociális szolgáltatások körével) való szükségszerű együttműködés biztosítására.
- Az értékelési politikáknak lehetővé kell tenniük a jó példákkal kapcsolatos tapasztalat megosztását, támogatniuk kell a kutatási tevékenységet és az új értékelési módszerek és eszközök kifejlesztését.
- Az értékelési politikák monitoringjának a valamennyi tanuló számára elérhető esélyegyenlőségre gyakorolt hatás figyelembe vételével kell megtörténnie.
- Az értékelési politikák módosítását minimálisra kell csökkenteni azáltal, hogy már a tervezési fázisban mérik és értékelik bármely új értékelési-politikai vagy gyakorlati elem potenciális hatását.

Indikátorterv az oktatási jogszabályalkotás számára

Az értékeléssel kapcsolatos jogszabályalkotás minden időszakban a befogadó értékelés hatékony végrehajtását segíti elő.

Előfeltételek

- Az SNI-tanulókra vonatkozó minden szabályozási folyamatnak integrálódnia kell az általános oktatási jogszabályalkotás folyamatába.
- Az értékelési rendszer deklarált célja a valamennyi tanuló számára elérhető befogadó értékelés kell, hogy legyen.
- Míg az általános jellegű jogszabályalkotás számos cél érdekében elvégzett értékelésre terjedhet ki – információt szolgáltatva az egyéni tanulás számára éppen úgy, mint a monitoring és az értékelés számára –, az értékelésre vonatkozó jogszabályalkotás az értékelést mint a tanítás és a tanulás, s nem mint az osztályba sorolás, a beszámoltathatóság vagy az erőforrás-allokáció egyik eszközét kell, hogy tekintse.
- Minden tanulónak joga kell, hogy legyen arra, hogy valamennyi értékelési eljárásban olyan módon vehessen részt, ami megfelel egyéni igényeinek és szükségleteinek.
- A tanulóknak a folyamatos értékelésre is joga kell, hogy legyen, ami információt nyújt az oktatásnak és a tanulásnak is.
- A sajátos nevelési igény kezdeti azonosításával kapcsolatos, a jogszabályalkotás során kidolgozott eljárásokat úgy kell strukturálni, hogy információt nyújtson az oktatás számára, a tanításnak, a tanulásnak és a beavatkozási eljárásoknak is.
- A szülőknak és/vagy a gondozóknak joguk kell, hogy legyen arra, hogy gyermekük minden értékelési folyamatában részt vehessenek.
- A jogszabályalkotásnak biztosítania kell, hogy a(z oktatás)politika, az ellátás és a támogatás egy-egy ország/régió különböző földrajzi területei, egységei között egyenletes legyen.